

Τό «φιλόνηικον φρόνημα» ὡς νόθευση τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας*

Νεκταρίου Κ. Κουτσοουρούμπα**

Τὸ συνοδικὸ σύστημα τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦσε ἀνέκαθεν ἔκφραση τῆς συνεχοῦς κοινωνίας τῶν μελῶν της μεταξύ τους καὶ πρὸς τὴ θεία κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Χριστό, ἰδιαιτέρως στὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ ἐκδηλωνόταν στὴν κοινωνία τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν μέσω τῆς κοινωνίας τοῦ σώματος τῶν ἐπισκόπων¹. Σύνοδος στὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία, καθὼς Ἐκκλησία σημαίνει συνάθροιση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπό του γιὰ τὴν τέλεση τῆς Θείας Εὐχαριστίας². Ἡ συνοδικὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας στηριζόταν στὴν πίστη καὶ τὴ βεβαιότητα τῆς παρουσίας τοῦ Παρακλητοῦ, ὁ Ὅποιος κατευθύνει τὴν Ἐκκλησία καὶ διασώζει τὴν ἀλήθεια της, ὅπως φαίνεται καὶ στὴν εἰσαγωγικὴ φράση τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου (49 μ.Χ.): «ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι

---

* Τὸ παρὸν κείμενο ἀποτελεῖ ἐπεξεργασμένη μορφή εἰσήγησης στὸ Π' Θεολογικὸ Συνέδριον Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν μὲ θέμα: «Ἐκκλησία καὶ βία καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα», τὸ ὁποῖο διεξήχθη στὴν Πάτρα καὶ στὴν Κἀτω Ἀχαΐα (9-11 Νοεμβρίου 2007) ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Χρυσοστόμου.

** Ὁ Νεκτᾶριος Κ. Κουτσοουρούμπα εἶναι δρ. Θεολογίας καὶ ὑπηρετεῖ ὡς Καθηγητῆς Θεολόγος στὴν Μέση Ἐκπαίδευση.

1. Βλ. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, Ἀθῆναι 1992, σσ. 191-192.

2. Κ. Σκουτέρης, *Ἱστορία Δογμάτων Α'*, Ἀθῆνα 1998, σ. 497. Πρβλ. «Ἡ συνοδικὴ αὐτοσυνειδησία ἦταν ἐκείνη ποὺ καθιέρωσε στὴν Ἐκκλησία καὶ ἐπέβαλε τὴ συνοδικὴ λειτουργία. Ἐκκλησία δηλ. καὶ συνοδικότητα ἀποτελοῦν ἔννοιες ἀλληλένδετες. Ἡ συνοδικότητα προϋπάρχει καὶ συνυπάρχει μὲ τὴ λειτουργία τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι στοιχεῖο πρωταρχικὸ καὶ οὐσιαστικὸ τῆς δομῆς της. Ἡ συνοδικότητα, ἥδη ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνες τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἐμφανίζεται ὡς διαπίστωση καὶ ἐπιβεβαίωση τῆς “κοινῆς ἐνώσεως” ὄλων τῶν ἐπὶ μέρους τοπικῶν Ἐκκλησιῶν σὲ ἓνα ἀδιάσπαστο σῶμα» Κ. Σκουτέρης, *Ἱστορία Δογμάτων Α'*, Ἀθῆνα 1998, σ. 498.

καὶ ἡμῖν»³, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν χρυσὸ κανόνα καὶ τὴν ἀνακεφαλαίωση τῆς συνοδικότητος τῆς Ἐκκλησίας⁴. Τὸ συνοδικὸ σύστημα ὅμως δὲν περιορίζεται μόνο στὸν θεσμὸ τῶν τοπικῶν καὶ Οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ περιλαμβάνει κάθε πρωτοβουλία τῶν ἐπισκόπων μὲ σκοπὸ τὴν κοινωνία τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν στὴν ὀρθὴ πίστη καὶ στὴν ἀγάπη, εἴτε πρόκειται γιὰ ἀλληλογραφία μεταξὺ ἐπισκόπων εἴτε γιὰ ὁποιαδήποτε περιορισμένη συνέλευση ἐπισκόπων εἴτε γιὰ τὴν συνέλευση τῶν πλησιοχώρων ἐπισκόπων γιὰ τὴ χειροτονία ἐπισκόπου σὲ μία τοπικὴ Ἐκκλησία⁵.

Τοιοτοτρόπως, στὸν συνοδικὸ θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς /εκφραση τῆς εὐχαριστιακῆς καὶ δογματικῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν μελῶν της, καμμία θέση δὲν ἔχει ἡ ὁποιαδήποτε μορφή βίας καὶ φιλονεικίας, ἀκόμη καὶ στὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ συνοδικὸς θεσμὸς εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν αἵρεση. Ὅλα αὐτὰ ὅμως ἰσχύουν κυρίως γιὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Δ΄ αἰῶνας ὑπῆρξε ἡ ἀπαρχὴ τῆς εἰσόδου τῆς Ἐκκλησίας στὴν περίοδο τῆς ἄμεσης ἐξαρτήσεως τῆς ἐνότητάς της ἀπὸ τὴν πολιτικὴ, τόσο τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὅσο καὶ τὴν κρατικὴ. Ταυτόχρονα ὅμως ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῆς εἰσόδου της σὲ μία περίοδο συνοδικῆς βίας, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε νόθευση τῆς συνοδικῆς συνειδήσεώς της.

Χαρακτηριστικὸ δείγμα τοῦ πῶς λειτουργοῦσε τὸ συνοδικὸ σύστημα τῆς Ἐκκλησίας πρὸ τοῦ Δ΄ αἰῶνα ἀποτελεῖ ἡ σύνοδος τῆς Ἀντιοχείας τὸ 268, ἡ ὁποία συνεκροτήθη γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Εὐσέβιος Καισαρείας τονίζει ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐν λόγῳ συνόδου ἀκολούθησαν μία συγκεκριμένη διαδικασία γιὰ νὰ καταλήξουν στὴν καταδίκη καὶ ἀποκοπὴ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας: «Μίαν δὴ οὖν ἐκ κοινῆς γνώμης οἱ ἐπὶ ταυτὸν συγκεκριημένοι ποιμένες διαχαράξαντες ἐπιστολὴν εἰς πρόσωπον τοῦ τε Ῥωμαίων ἐπισκόπου Διονυσίου καὶ Μαξίμου τοῦ κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ πάσας διαπέμπονται τὰς ἐπαρχίας, τὴν αὐτῶν τε σπουδὴν τοῖς πᾶσιν φανεράν καθιστάντες καὶ τοῦ Παύλου τὴν διάστροφον ἑτεροδοξίαν,

3. Πράξ. 15, 28.

4. Κ. Σκουτέρης, *Ἱστορία Δογμάτων Α΄*, ὅ.π., σ. 497.

5. Βλ. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*, ὅ.π., σ. 192.

ἐλέγχους τε καὶ ἐρωτήσεις ἅς πρὸς αὐτὸν ἀνακεκινήκασιν, καὶ ἔτι τὸν πάντα βίον τε καὶ τρόπον τοῦ ἀνδρὸς διηγούμενοι»⁶. Ἡ ἀποστολὴ συνοδικῆς ἐπιστολῆς πρὸς ὅλες τὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες «ἐκ κοινῆς γνώμης» δηλώνει ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ὁμοφωνία στὴν ἀπόφαση τῆς συνόδου γιὰ τὴν καταδίκη τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀνάγκη ὁλόκληρο τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας νὰ λάβει γνώση τῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου καὶ νὰ βεβαιωθεῖ ἡ κοινωνία τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν στὴν ὀρθὴ πίστι καὶ ἀγάπη. Ὁ Εὐσέβιος τονίζει ὅτι στὴ συνοδικὴ αὐτὴ ἐπιστολὴ περιγράφονται οἱ ἐργασίες τῆς συνόδου, οἱ ὁποῖες περιελάμβαναν «ἐλέγχους καὶ ἐρωτήσεις», δηλαδή ἔρευνα καὶ ἀνάκριση, μὲ σκοπὸ τὴν διακρίβωση τῆς κακοδοξίας καὶ τοῦ ἐκλύτου βίου τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως. Σὲ ὁλόκληρη αὐτὴν τὴ διαδικασία δὲν ἀσκήθηκε καμμία μορφὴ βίας πρὸς τὸν Παῦλο τὸν Σαμοσατέα, καθὼς ἡ ἔρευνα καὶ ἡ ἀνάκριση τοῦ ἔδωσε τὸ δικαίωμα ὑπερασπίσεως τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἀπόψεών του. Ἀκόμη καὶ ἡ ἀποκοπὴ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως –ἀλλὰ καὶ τοῦ κάθε αἰρετικοῦ– ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀποτελεῖ σὲ καμμία περίπτωσι βίαιη πράξι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πράξι ποὺ σκοπὸ ἔχει ἀπὸ τὴν μία πλευρὰ νὰ προστατεύσει τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν αἵρεση καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ δώσει τὴ δυνατότητα τῆς μετάνοιας στὸν αἰρετικό. Ὁ χαρακτήρας τῆς εἶναι πρῶτιστα παιδαγωγικὸς καὶ ὄχι κατασταλτικός.

Ἡ κατάστασι ὅμως φαίνεται νὰ ἀλλάζει κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ἡ ἄμεση ἐμπλοκὴ τῆς κρατικῆς πολιτικῆς στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τὸ 325 εὐνόησε, τὸν –ὑποτίθεται– ἠττημένο ἀπὸ τὴν Σύνοδο αὐτὴ Ἀρειανισμό. Οἱ Ἀρειανοί, ἔχοντας ἐρείσματα στὴν κρατικὴ ἐξουσία⁷, μετὰ ἀπὸ τὸ 330 ἐξανέμισαν τὴν ὑπεροχὴ τῶν ὀρθοδόξων, ποὺ εἶχε διαμορφωθεῖ μὲ τὴν ἀπόφαση τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ χρησιμοποίησαν τὸν συνοδικὸ θεσμό τῆς Ἐκκλησίας γιὰ νὰ ἐπιβάλουν τὶς θέσεις τους. Πολλὲς φορὲς σὲ συνόδους

6. Εὐσεβίου Καισαρείας, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 7, 30, PG 20, 709AB.

7. Οἱ δύο σπουδαιότεροι μετὰ ἀπὸ τὸν Ἀρειὸ ἐκφραστὲς τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης καὶ ὁ Εὐσέβιος Νικομηδείας, ἐπηρεάζαν ἄμεσα τὸ παλάτι. Ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης μάλιστα εἶχε κερδίσει τὴν εὐνοια τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, γιὰ τὴ ταύτιζε τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ἐνότητα τῆς Αὐτοκρατορίας. Βλ. Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία Β'*, Ἀθήνα 1990, σσ. 124-125.

χρησιμοποίησαν βία, σωματική και ψυχολογική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Σύνοδος της Τύρου το 335 κατά την οποία οι Άρειανόφρονες προσπάθησαν με τη χρήση συκοφαντιών να πλήξουν το κύρος του Μ. Ἀθανασίου και να τον απομακρύνουν από τον θρόνο της Ἀλεξανδρείας. Συγκεκριμένα, ο Μ. Ἀθανάσιος κατηγορήθηκε ότι σκότωσε τον ἀλεξανδρινὸ πρεσβύτερο Ἀρσένιο και τοῦ ἔκοψε τὸ χέρι γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσει γιὰ μαγεία. Τὴν κατηγορία αὐτή, ὅπως και πολλές ἄλλες, προσήπταν στὸν Μ. Ἀθανάσιο οἱ σχισματικοὶ Μελιτιανοί. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Σωζομενός, ὁ Μελίτιος μετὰ ἀπὸ τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο σταμάτησε τὸ σχίσμα και διέμενε μέχρι τὸν θάνατό του στὴ Λυκὴ. Μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατό του ὅμως κάποιος Ἰωάννης ἐχρίσθη διάδοχός του και ἔγινε αἴτιος νέων ταραχῶν στὴν Ἐκκλησία τῆς Αἰγύπτου, ἀναθερμαίνοντας οὐσιαστικὰ τὸ σχίσμα τοῦ Μελιτίου. Τὴν ἀναταραχὴ αὐτὴ ἐκμεταλλεύθηκαν οἱ ἀρειανόφρονες τῆς Αἰγύπτου και ζητοῦσαν τὴν ἐπιβολὴ τῶν ἀπόψεων τοῦ Ἀρείου. Πολὺ σύντομα οἱ δύο κατὰ τὰ ἄλλα ἀντικρουόμενες μεταξύ τους ὁμάδες τῶν Μελιτιανῶν και τῶν ἀρειανοφρόνων ἔνωσαν τὶς δυνάμεις τους ἐναντίον τῶν ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ἀλεξανδρείας ἀρχικά, και ὑπὸ τὸν Μ. Ἀθανάσιο ἔπειτα, ὀρθοδόξων. Ὅπως ὅμως ἐπισημαίνει ὁ Σωζομενός, ἡ συμμαχία αὐτὴ ἦταν ἐπιφανειακὴ και ὑποκριτικὴ και ἡ καθεμία ἀπὸ τὶς δύο ὁμάδες περίμενε ὅτι θὰ ἐπιτευχθοῦν οἱ δικοὶ τῆς σκοποῖ: οἱ μὲν Μελιτιανοὶ ὅτι θὰ ἀναλάβουν τὸν πλήρη ἔλεγχο τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Αἰγύπτου, οἱ δὲ ἀρειανόφρονες ὅτι θὰ ἐπιβάλουν τὴ διδασκαλία τοῦ Ἀρείου. Ὅποιος ἀπὸ τοὺς δύο ἐπικρατοῦσε εἶχε σκοπὸ νὰ διαλύσει τὴ συμμαχία, τὴν ὁποία ὁ Σωζομενός χαρακτήριζε ὡς «κοινωνία τῆς ἔχθρας»⁸.

8. «Ἐν τούτῳ δὲ Αἰγυπτίοις οὐπω τέλος εἶχεν ἡ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους κινηθεῖσα φιλονικία. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ Νίκαιαν ἡ μὲν Ἀρειανὴ αἵρεσις παντάπασιν ἀπεκηρύχθη, οἱ δὲ τὰ Μελιτίου φρονούντες ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐδέχθησαν, ἐπανελθόντι Ἀλεξάνδρῳ εἰς Αἴγυπτον παρέδωκε Μελίτιος τὰς ἐκκλησίας, ἃς παρανόμως ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο, και ἐν τῇ Λυκῷ διῆγε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ μέλλων τὸν βίον τελευτᾶν Ἰωάννην τινὰ τῶν αὐτῶ συνήθων παρὰ τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κατέστησεν ἀντ' αὐτοῦ και πάλιν αἴτιος ἀταξίας ταῖς ἐκκλησίαις ἐγένετο. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀρείου τοὺς Μελιτίου νεωτερίζοντας συνετάρακτον και αὐτοὶ τὰς ἐκκλησίας. Οἷα γὰρ φιλεῖ ἐν ταῖς τοιαύταις ταραχαῖς, οἱ μὲν τὴν Ἀρείου δόξαν ἐθαύμαζον, οἱ δὲ ἐδικαίουσαν τοὺς ὑπὸ Μελιτίου χειροτονηθέντας χρῆναι τῶν ἐκκλησιῶν ἡγεῖσθαι, και

Ὁ πρεσβύτερος Ἀρσένιος ἔπεσε θύμα ψυχολογικῆς –ἴσως καὶ σωματικῆς– βίας ἀπὸ τοὺς κατηγόρους τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Συγκεκριμένα οἱ Μελιτιανοὶ ἐκμεταλλεύθηκαν τὸ γεγονός ὅτι ὁ πρεσβύτερος Ἀρσένιος ἐξ αἰτίας κάποιου ἀμαρτήματος κρυβόταν ἀπὸ τὸν Μ. Ἀθανάσιο. Οἱ Μελιτιανοὶ τὸν βρῆκαν καὶ τὸν ἔκρυψαν σὲ κάποιο μοναστήρι στὴν Θηβαΐδα καὶ ἐν συνεχείᾳ διέσπειραν τὴ φήμη ὅτι τὸν δολοφόνησε ὁ Μ. Ἀθανάσιος. Αὐτὴ ἡ φήμη ἔφερε τὸν Μ. Ἀθανάσιο σὲ δύσκολη θέση καὶ τὸ μόνο ποῦ τοῦ ἔμενε ἦταν νὰ βρεῖ τὸν Ἀρσένιο. Ἔστειλε λοιπὸν κάποιον ἐμπιστό του διάκονο νὰ τὸν ἀναζητήσῃ στὴ Θηβαΐδα. Φθάνοντας ὁ διάκονος στὸ μοναστήρι στὸ ὁποῖο κρυβόταν ὁ Ἀρσένιος, οἱ προστάτες τοῦ Μελιτιανοῦ τὸν εἶχαν ἤδη φυγαδεύσει στὴν κάτω Αἴγυπτο. Ἄντ' αὐτοῦ ὁ διάκονος ἔφερε πίσω στὴν Ἀλεξάνδρεια τὸν πρεσβύτερο Πρίνη, ὁ ὁποῖος ἔκρυβε τὸν Ἀρσένιο στὸ μοναστήρι, καὶ κάποιον Ἡλία· ἀμφότεροι βεβαίωσαν στὸν ἄρχοντα τῶν στρατιωτικῶν ὅτι ὁ Ἀρσένιος ἦταν ζωντανός⁹.

τούτοις προσετίθεντο. Πρότερον δὲ διαφερόμενοι πρὸς ἑαυτοὺς ἐκάτεροι, ὡς εἶδον τὸ πλῆθος ἐπόμενον τοῖς ἱερεῦσι τῆς καθόλου ἐκκλησίας, εἰς φθόνον κατέστησαν. Καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐσπέισαντο καὶ κοινὴν τὴν ἔχθραν ἀνεδέξαντο πρὸς τὸν κληρὸν Ἀλεξανδρείας. Ἐπιμίξτε πρὸς οὓς διελέγοντο τὰ ἐγκλήματα προέφερον καὶ τὰς ἀπολογίας ἐποιοῦντο ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς προϊόντος τοῦ χρόνου Μελιτιανοὺς ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῶν πολλῶν ὀνομάζεσθαι τοὺς τὰ Ἀρείου φρονοῦντας· καίτοι γε προστασίας μόνης ἔνεκεν ἐκκλησιῶν διεφέροντο, Ἀρειανοὶ δὲ ὁμοίως Ἀρείῳ περὶ θεοῦ ἐδόξαζον. Ἄλλ' ὅμως ἰδίᾳ τὰ παρ' ἀλλήλων ἀναινόμενοι, ὑποκρίνεσθαι σφᾶς παρὰ γνώμην καὶ συμφωνεῖν ὑπέμενον ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἔχθρας, ἕκαστοι προσδοκῶντες ῥαδίως κρατήσῃν ὧν ἐβούλοντο» Σωζομενοῦ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 2, 21, PG 67, 985B-988A. 9. Βλ. Σωζομενοῦ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 2, 23, PG 67, 992D-996A: «Μελιτιανοὶ δὲ τῆς προτέρας ἀποτυχόντες πείρας ἐτέρας ὑφαινον κατὰ Ἀθανασίου γραφάς, τὴν μὲν ὡς ποτήριον ἱερὸν συνέτριψε, τὴν δὲ ὡς Ἀρσένιον τινα κτείνας ἐξέτεμεν αὐτοῦ τὸν βραχίονα καὶ παρ' ἑαυτῷ ἔχει γοητείας ἔνεκεν. Οἷα δὲ κληρικὸς ἐλέγετο ὁ Ἀρσένιος οὗτος ἀμαρτήματι περιπεσὼν κρύπτεσθαι· δίκην γὰρ ὑφωράτο δώσειν παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ εὐθινόμενος. Τὸ δὲ συμβᾶν οὕτως εἰς ἐσχάτην διαβολὴν διεσκεύασαν οἱ ἐπιβουλεύοντες Ἀθανασίῳ. Καὶ τὸν μὲν Ἀρσένιον ἐπιμελῶς ἀναζητήσαντες εὔρον, καὶ φιλοφρονησάμενοι καὶ πᾶσαν εὖνοιαν καὶ ἀσφάλειαν παρέξειν αὐτῷ ὑποσχόμενοι ἄγουσι λάθρα πρὸς τινα τῶν αὐτοῖς συνήθων καὶ τὰ αὐτὰ σπουδαζόντων Πρίνης ὄνομα αὐτῷ ἦν, πρεσβύτερος μοναστηρίου· ἐνταῦθά τε τὸν Ἀρσένιον κρύψαντες σπουδῇ περιήεσαν κατὰ τὰς ἀγοράς καὶ τοὺς συλλόγους τῶν ἐν τέλει λογοποιοῦντες τοῦτον πεφονεῦσθαι παρὰ Ἀθανασίου. Παρσεκεύαστο δὲ πρὸς τοιαύτην κατηγορίαν καὶ Ἰωάννης μοναχός τις ὁ Ἀρχάφ λεγόμενος. Ταύτης δὲ τῆς αἰσχρᾶς φήμης εἰς πολλοὺς διασπαρείσης ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ βασιλέως ἀκοὰς φθάσαι, ὁρῶν

Παρουσίασαν επίσης ενώπιον τῆς συνόδου μία γυναίκα, ἡ ὁποία κατηγορήσε τὸν Μ. Ἀθανάσιο γιὰ βίασμο καὶ ἀσέλγεια. Τὴν πρώτη κατηγορία κατέρριψε ὁ Μ. Ἀθανάσιος παρουσιάζοντας στὴ σύνοδο, ζωντανὸ καὶ ἀρτιμελεῖ, τὸν ἴδιο τὸν πρεσβύτερο Ἀρσένιο, ὁ ὁποῖος δραπέτευσε ἀπὸ ἐκεῖ πού τὸν ἔκρυβαν οἱ κατήγοροι τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ὁ Σωζομενὸς ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀρσένιος, ὅταν ἔμαθε ὅτι οἱ κατήγοροι τοῦ Μ. Ἀθανασίου τὸν χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ τὸν διαβάσουν, δραπέτευσε ἀπὸ ἐκεῖ πού τὸν ἔκρυβαν καὶ παρουσιάσθηκε στὸ δικαστήριον¹⁰. Τὴ δεύτερη κατηγορία τὴν κατέρριψε ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ γυναίκα πού τὸν κατηγοροῦσε οὔτε κἄν τὸν γνώριζε. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Σωζομενός, κάποιος Τιμόθεος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους πού ἀκολουθοῦσε τὸν Μ. Ἀθανάσιο στὴ σύνοδο, προσποιούμενος τὸν Μ. Ἀθανάσιο ἀπευθύνθηκε στὴ γυναίκα καὶ τὴν ρώτησε: «ἐγὼ σὲ βίασα, γυναίκα;» καὶ αὐτὴ ἀπάντησε «ἐσὺ δὲν ἦσουν;»¹¹. Ἡ κατάρριψη τῶν συγκεκριμένων

Ἀθανάσιος ὡς, εἰ συμβαίῃ αὐτὸν καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ γραφὴν ὑπομείναι, χαλεπὸν ἔστιν ἀπολογήσασθαι παρὰ δικασταῖς τοιαύταις φήμαις προκατειλημμένοις, ἀντεστρατήγει ταῖς τῶν ἐναντίων τέχναις, καὶ ὡς ἐνεδέχεται πάντας πιστούμενος ἐπόνει μὴ καλύπτεσθαι τὴν ἀλήθειαν ταῖς αὐτῶν διαβολαῖς. Ἦν δὲ ἄρα τοὺς πολλοὺς πείθειν ἐργῶδες Ἀρσενίου μὴ φαινομένου. Λογισάμενος οὖν ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἑαυτὸν καθάροι τῆς ὑπονοίας, εἰ μὴ ζῆν ἀπελέγξειε τὸν τεθνάναι λεγόμενον, πέμπει τῶν ἀμφ' αὐτὸν πιστότατόν τινα διάκονον ἀναζητήσοντα τοῦτον. Ὁ δὲ παραγενόμενος εἰς Θηβαῖδα ἐξαγγελιάντων τινῶν μοναχῶν ἔγνω ὅπου διῆγεν. Ἐπεὶ δὲ ἦκε πρὸς Πρίνην, παρ' ᾧ ἐκρύπτετο, αὐτὸν μὲν Ἀρσένιον οὐ καταλαμβάνει προμαθόντες γὰρ τὴν ἄφιξιν τοῦ διακόνου μετέστησαν τοῦτον εἰς τὴν κάτω Αἴγυπτον. Παραλαβὼν δὲ τὸν Πρίνην ἤγαγεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἅμα δὲ καὶ Ἡλίαν, ἕνα τῶν αὐτῶ συνόντων, ὃς ἐλέγετο τὸν Ἀρσένιον ἐτέρωθι μεταστῆσαι. Ἄμφω τε προσαχθέντες τῷ ἄρχοντι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτικῶν ταγμάτων ὠμολόγησαν ἐν ζῶσιν εἶναι Ἀρσένιον, λαθεῖν δὲ παρ' αὐτοῖς πρότερον κρυπτόμενον, καὶ νῦν ἐν Αἰγύπτῳ διαγείν. Ταῦτα οὕτω συμβάντα δὴλα γενέσθαι Κωνσταντίνῳ ἐσπούδασεν Ἀθανάσιος».

10. Βλ. Σωζομενοῦ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 2, 25, PG 67, 1004BC: «Ἀρσένιον δὲ εἰς μέσον παρήγαγε καὶ ἀμφοτέρας ἀρτίους αὐτοῦ χεῖρας ἐπέδειξε τοῖς δικασταῖς, καὶ ἐδεῖτο αὐτῶν εὐθύνας ὑπέχειν τοὺς κατηγοροὺς οὓς ἐπεφέροντο βραχίονος. Ἔτυχε γὰρ Ἀρσένιος οὗτος, ἢ θεῖοθεν ἐλαυνόμενος ἦ, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν ἐπιβούλων Ἀθανασίου κρυπτόμενος, ἀναγγεῖλαντός του δι' αὐτὸν κινδυνεύειν τὸν ἐπίσκοπον, ἀποδράς νύκτωρ καὶ πρὸ μᾶς τοῦ δικαστηρίου κατάρας εἰς Τύρον».

11. Βλ. Σωζομενοῦ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 2, 25, PG 67 1004B: «Ἐπεὶ γὰρ συνειλεγμένον ἐπισκόπων κατηγορεῖ ταῦτα ἡ γυνή, παρεστῶς Ἀθανασίῳ Τιμόθεος Ἀλεξανδρεὺς πρεσβύτερος, ὡς αὐτοῖς λάθρα συνεδόκει, ὑπολαβὼν πρὸς τὸ γύναιον «ἐγὼ σε», ἔφη, «ἐβίασάμην, ὦ γύναι;» ἢ δέ: «ἀλλ' οὐ σύ;» καιρὸν λέγουσα καὶ τόπον ἐν ᾧ δῆθεν βεβίαστο».

κατηγοριῶν ἐξόργισε τοὺς κατηγοροὺς τοῦ Μ. Ἀθανασίου, οἱ ὅποιοι δημιούργησαν θόρυβο καὶ ταραχὴ στὴ σύνοδο σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε οἱ ἐντεταλμένοι γιὰ τὴν εὐταξία τῆς συνόδου νὰ φοβηθοῦν ἀκόμη καὶ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ νὰ τὸν φυγαδεύσουν κρυφὰ ἀπὸ τὴ σύνοδο¹².

Τὴν κατάσταση, ἡ ὁποία διαμορφώθηκε στὸ συνοδικὸ σύστημα τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν περίοδο τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων περιγράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος στὸ ἔργο του: *Περὶ τῆς ἐν Ἀριμίνῳ τῆς Ἰταλίας καὶ ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας συνόδων*¹³. Ἐκεῖ ὁ ἱερός πατὴρ τονίζει ὅτι οἱ ἀρειανόφρονες, μεταχειριζόμενοι τὸ συνοδικὸ σύστημα τῆς Ἐκκλησίας, δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴ σημαντικώτερη ἴσως παράμετρό του, τὸ νὰ ἔχουν «μίαν τὴν γνώμην». Ὡς αἰτίες τῆς ἀδυναμίας τους νὰ

12. «Ταῦτ' οὖν λογιζόμενος Ἀθανάσιος περιδεὴς ἦν ἅμα δὲ ὑφωρᾶτο, μὴ καιρὸν εὐρόντες οἱ ἐπιβουλευόντες λάθρα ἀνέλωσιν αὐτόν. Μετὰ πολλὰς δὲ συνόδους, θορύβου καὶ ταραχῆς ἐμπλησθέντος τοῦ συλλόγου, κεκραγόντων τε τῶν κατηγορῶν καὶ τοῦ περὶ τὸ δικαστήριον πλήθους πάση μηχανῇ χρῆναι αὐτόν ἐκποδῶν ποιεῖν ὡς γόητα καὶ βίαιον καὶ ἱερωσύνης ἀνάξιον, δέισαντες οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως προστεταγμένοι παρεῖναι τῇ συνόδῳ εὐταξίας ἕνεκα, μὴ, ὡς εἰκὸς ἐν στάσει, καταδραμόντες αὐτόχειρες αὐτοῦ γένωνται, λάθρα αὐτόν ὑπεξήγαγον τοῦ δικαστηρίου. Ὁ δὲ λογισάμενος οὐκ ἀκίνδυνον αὐτῷ διατρίβειν ἐν Τύρῳ οὔτε ἀσφαλὲς δικάσασθαι πρὸς πλῆθος κατηγορῶν παρὰ δικασταῖς ἐχθροῖς, φεύγει εἰς Κωνσταντινούπολιν»· Σωζομενοῦ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 2, 25, PG 67 1005AB.

13. «Ὁ μὲν οὖν μακάριος ἀπόστολος ἀποδέχεται τοὺς Κορινθίους λέγων “ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις, οὕτω κατέχετε”, οὗτοι δὲ τοιαῦτα περὶ τῶν πρὸ αὐτῶν ἐνθυμούμενοι τάναντία πάντως τοῖς λαοῖς καὶ εἰπεῖν τολμήσουσιν “οὐκ ἐπαινοῦμεν ὑμᾶς μνημονεύοντας τῶν πατέρων, ἀλλ’ ἀποδεχόμεθα μᾶλλον ὑμᾶς, ὅταν τὰς παραδόσεις αὐτῶν μὴ κατέχητε”. Καὶ λοιπὸν διαβαλλέτωσαν τὴν ἑαυτῶν δυσγένειαν καὶ λεγέτωσαν “ἡμεῖς οὐκ ἐξ εὐσεβῶν, ἀλλ’ ἐξ αἰρετικῶν γεγονάμεν”. Τοιαῦτα γὰρ ἀρμόζει λέγειν τοῖς, ὡς προεῖπον, προπίνουσι τὴν τῶν πατέρων τιμὴν καὶ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν τῇ ἀρειανῇ αἵρέσει καὶ μὴ φοβουμένοις ἀκοῦσαι τὸ ἐν τῇ θεῖᾳ παροιμίᾳ γεγραμμένον “ἔχγονον κακὸν πατέρα καταρᾶται” καὶ τὴν ἐν τῷ νόμῳ κατὰ τῶν τοιοῦτων κειμένην ἀπειλήν. Ἐκείνοι μὲν οὖν διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς αἵρέσεως σπουδὴν τοιοῦτον φειλόνεικον ἐσχῆκασιν καὶ τὸ φρόνημα, ἡμεῖς δὲ μὴ διὰ τοῦτο ταραχθῆτε μηδὲ τὴν ἐκείνων τόλμαν ἀλήθειαν ἠγήρησθε. Καὶ γὰρ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθίστανται καὶ τῶν πατέρων ἀποστάντες μίαν οὐκ ἔχουσιν τὴν γνώμην, ἀλλὰ ποικίλαις καὶ διαφόροις νήχονται μεταβολαῖς. Καὶ πρὸς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον ἐρίζοντες πολλὰς μὲν συνόδους πεποιήκασιν καὶ αὐτοί, καθ’ ἑκάστην δὲ πίστιν ἐκτιθέμενοι ἐν οὐδεμιᾷ μεμενήκασιν ἀλλὰ καὶ οὐ παύσονταί γε αἰεὶ τοῦτο ποιοῦντες, ὅτι κακῶς ζητοῦντες οὐκ εὐρήσουσιν ἢ ἐμίσησαν σοφίαν»· Μ. Ἀθανάσιος, *Περὶ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ Σελευκείᾳ συνόδων*, 14, PG 26, 704D-705B.

ἔχουν «μίαν τὴν γνώμην» ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἀναφέρει τὴν ἔλλειψη τῆς ἀληθείας καὶ τὸ «διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς αἰρέσεως σπουδὴν φιλόνεικον φρόνημα», τὸ ὁποῖο τοὺς ὁδήγησε στὴ σύγκληση πολλῶν συνόδων, κατὰ τὶς ὁποῖες συνέταξαν πολλὰ σύμβολα πίστεως, σὲ κανένα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ δὲν συμφωνήσαν μεταξύ τους. Καὶ ἐκτιμᾷ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο ποτὲ νὰ συμφωνήσουν, γιατί ἀναζητοῦσαν τὴν ἀλήθεια «κακῶς», ἔχοντας ὡς γνώμονα τὸ «φιλόνεικον φρόνημα».

Ἡ βία λοιπὸν θὰ παρεισφρήσει κατὰ τὴν περίοδο τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων στὸν συνοδικὸ θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ τὸν ἀκολουθήσει γιὰ πολλοὺς αἰῶνες, ποτὲ ὅμως δὲν θὰ γίνῃ ζωτικὸ στοιχεῖο τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ἐκκλησίας. Ὅποτε παρουσιάζονται κρούσματα βίας στὸν συνοδικὸ θεσμὸ, ἢ Ἐκκλησία ἐνεργεῖ αὐτοθεραπευτικὰ καὶ αὐτοκαθαριστικὰ. Δύο χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις βίας στὸν συνοδικὸ θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὸ 431 καὶ ἡ σύνοδος τῆς Ἐφέσου τὸ 449.

Ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνεκλήθη μέσα σὲ ἓνα κλίμα ἐντάσεως ἀνάμεσα στὸν Κύριλλο Ἀλεξανδρείας καὶ τὸν Νεστόριο Κωνσταντινουπόλεως. Εἶχε προηγηθεῖ τῆς συγκλήσεως τῆς Συνόδου μία ἀνταλλαγὴ ἀλληλογραφίας μεταξύ τους, ἢ ὁποῖα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ξεκίνησε μὲ ἀδελφικὲς παραινήσεις πρὸς τὸν Νεστόριο νὰ ἐγκαταλείψει τὶς πλανημένους ἀντιλήψεις του περὶ τῆς Παρθένου Μαρίας, γιὰ νὰ καταλήξῃ τελικὰ στοὺς περίφημους Δώδεκα Ἀναθεματισμοὺς, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιάλλακτης στάσεως τοῦ Νεστορίου. Ὅταν ἔφθασαν οἱ δύο ἄνδρες πρὸς τὴν Σύνοδο τὸ συναίσθημα, τὸ ὁποῖο ἐπικρατοῦσε ἀνάμεσά τους (κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸ ἱστορικὸ Σωκράτη τὸν Σχολαστικὸ) ἦταν αὐτὸ τῆς ἀπέχθειας. Ὁ Σωκράτης παρουσιάζει τὸν Κύριλλο Ἀλεξανδρείας ὡς τὸν ὑπαίτιο, ἢ τουλάχιστον ὡς τὸν πρωτοστατήσαντα, στὰ ὅσα λυπηρὰ συνέβησαν στὴ Σύνοδο, ἀν καὶ ἀποφεύγει νὰ τὰ κατονομάσει¹⁴. Τὶς ἀκρότητες ποὺ συνέβησαν στὴ

14. «Περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον κατὰ Νεστορίου συναθροισθείσης συνόδου. Οὐ πολὺς γὰρ ἐν μέσῳ χρόνος, καὶ τοὺς πανταχόθεν ἐπισκόπους πρόσταγμα τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ἐφεσίων συνίεναι ἐκέλευσεν. Εὐθὺς οὖν μετὰ τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ὁ Νεστόριος σὺν πολλῇ δυνάμει ὄχλων παρῆν εἰς τὴν Ἐφeson, εὐρίσκει τε πολλοὺς τῶν ἐπισκόπων συνεληλυθότας ἐκεῖ. Ὁ δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος μικρὸν ὑστερήσας, περὶ τὴν Πεντηκοστὴν ἀπήντησεν πέμπτη δὲ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἡμέρᾳ καὶ Ἰουβενάλιος ὁ τῆς Ἱεροσολύμων ἐπέστη Ἰωάννου δὲ

Σύνοδο πληροφορούμαστε από την ἐνημερωτική ἀλληλογραφία τῶν ἀντιπάλων πλευρῶν πρὸς τρίτους.

Ἡ Σύνοδος διασπάσθηκε σὲ δύο παράλληλες συνόδους, ποὺ ἀλληλοκατηγορήθηκαν γιὰ βιαιότητες καὶ ἀλληλοκαταδικάσθηκαν. Ἡ πλευρὰ τοῦ Νεστορίου καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας κατηγορήσε ἀνοικτὰ τοὺς Κύριλλο Ἀλεξανδρείας καὶ Μέμνονα Ἐφέσου γιὰ τρομοκρατία καὶ βιαιοπραγίες, μὲ κύριο στοιχεῖο τὴν παρουσία ἑνὸς πλήθους Αἰγυπτίων ναυτῶν καὶ κληρικῶν καὶ Ἀσιανῶν «ἀγροίκων», οἱ ὁποῖοι τρομοκρατοῦσαν τοὺς συγκεντρωμένους ἐπισκόπους γιὰ νὰ ταχθοῦν

τοῦ Ἀντιοχείας βραδύναντος, οἱ παρόντες ἀνεκίνουν τὸ ζήτημα. Καὶ Κύριλλος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀκροβολισμοὺς τινὰς ἐποιεῖτο τῶν λόγων, Νεστόριον ταραττεῖν βουλόμενος· καὶ γὰρ ἀπεχθῶς εἶχε πρὸς αὐτόν. Καὶ δὴ πολλῶν θεολογούντων τὸν Ἰησοῦν, «Ἐγώ», ἔφη Νεστόριος, «τὸν γενόμενον διμηνιαῖον καὶ τριμηνιαῖον οὐκ ἂν Θεὸν ὀνομάσαιμι καὶ διὰ τοῦτο καθαρὸς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος ὑμῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐλεύσομαι» καὶ ταῦτα εἰπὼν, μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἠθροίζετο, οἱ τῇ αὐτοῦ ἠκολούθουν γνώμη. Δηροῦντο οὖν οἱ παρόντες εἰς δύο τμήματα οἱ οὖν περὶ Κύριλλον συνέδριον ποιησάμενοι, ἐκάλεσαν τὸν Νεστόριον ὁ δὲ οὐκ ὑπήκουσεν, εἰς τὴν παρουσίαν Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχέως ὑπεριθέμενος. Οἱ δὲ περὶ Κύριλλον τὰς προσομιλίας Νεστορίου, ἅς περὶ τοῦ ζητήματος εἰρήκει, πολλὰς ὑπαναγνόντες, ἐξ αὐτῶν τε κρίναντες εὐτόνως βλασφημήσαντα εἰς τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ, καθεῖλον αὐτόν. Τοῦτου γενομένου, οἱ περὶ Νεστόριον ἕτερον καθ' ἑαυτοὺς συνέδριον ποιησάμενοι, καθαιροῦσι Κύριλλον, καὶ σὺν αὐτῷ Μέμνονα τὸν τῆς Ἐφέσου ἐπίσκοπον. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπέστη Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος· καὶ γνοὺς τὰ γενόμενα, ἀπήχθετο πρὸς Κύριλλον, ὡς αἴτιον τῆς γεγενημένης ταραχῆς, τὸ θερμῶς ποιῆσαι τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν Κύριλλος δὲ ἅμα καὶ Ἰουβενάλιῳ ἀμυνόμενος τὸν Ἰωάννην, καθαιρεῖ καὶ αὐτόν. Τοῦτων δὴ τότε οὕτω συμπεφυρμένων, γνοὺς ὁ Νεστόριος εἰς κοινωνίαν προβάσαν τὴν φιλονεικίαν, ἐκ μεταμελείας «Θεοτόκον» τὴν Μαρίαν ἐκάλει, λέγων, «Λεγέσθω», φησί, «καὶ "Θεοτόκος" ἢ Μαρία, καὶ παυσάσθω τὰ λυπηρά». Ἄλλ' οὐδεὶς αὐτόν ἐκ μετανοίας ταῦτα λέγοντα προσεδέξατο· διὸ καὶ ἄχρι νῦν καθηρημένος εἰς ἐξορίαν πεμφθεὶς εἰς τὴν Ὅασιν κατοικεῖ. Ἡ μὲν οὖν τότε γενομένη σύνοδος τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος· καὶ πέπρακται μὲν ταῦτα ἐν ὑπατεία Βάσσου καὶ Ἀντιόχου, τῇ εἰκάδι ὀγδόῃ τοῦ Ἰουνίου μηνός. Ἰωάννης δὲ καταλαβὼν τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ πολλοὺς συναγαγὼν ἐπισκόπους, καθαιρεῖ Κύριλλον ἥδη κατελιφῶτα τὴν Ἀλεξανδρείαν μικρόν τε ὑστερον λύσαντες τὴν ἔχθραν, συνέβησαν τε εἰς φιλίαν καὶ ἀλλήλοις τοὺς θρόνους ἀπέδωσαν. Μετὰ δὲ τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν δεινὴ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ταραχὴ κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐγένετο· διηρέθη γὰρ ὁ λαὸς διὰ τὴν, ὡς φθάσας εἶπον, ψυχρολογίαν αὐτοῦ. Κοινῇ μέντοι ψήφῳ πάντες οἱ κληρικοὶ αὐτόν «ἀνεθεμάτισαν» οὕτω γὰρ οἱ Χριστιανοὶ καλεῖν εἰώθαμεν τὴν κατὰ τοῦ βλασφήμου ψήφον, ὅταν αὐτὴν ὡσπερ ἐν στήλῃ ἀναστήσαντες φανερὰν τοῖς ἅπασιν καταστήσωμεν» Σωκράτους Σχολαστικοῦ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 7, 34, PG 67, 813B-816B.

μὲ τὸ μέρος τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας¹⁵, καὶ παρακώλυσαν τοὺς περὶ τὸν Νεστόριο ἐπισκόπους νὰ χρησιμοποιοῦσαν κάποιον ναὸ τῆς πόλεως τῆς Ἐφέσου γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς¹⁶. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας κατηγόρησε τὸν Νεστόριο γιὰ χρῆση κρατικῆς βίας, καθὼς χρησιμοποίησε τὴ φρουρὰ τοῦ κόμητος Κανδιδιανοῦ, τοῦ ἐντεταλμένου γιὰ τὴ διατήρηση τῆς τάξεως στὴ σύνοδο, μὲ σκοπὸ νὰ ἀποκλείσει τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς περὶ τὸν Κύριλλο Συνόδου νὰ τὸν πλησιάσουν καὶ νὰ τὸν καλέσουν στὴ Σύνοδο γιὰ ἀπολογία¹⁷. Εἶναι

15. «...καταφρονήσαντες δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν, καὶ πάντα ἀτόπως καὶ παρανόμως διαπραξάμενοι, ὡς ἐξ ἀκροπόλεως μὲν δυσσεβεῖν ἅσασι παρακελεύονται, ναύτας δὲ καὶ κληρικοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ἀγροικοὺς Ἀσιανούς εἰς τὰς τῶν ἐπισκόπων οἰκίας ἀποστέλλοντες, καὶ τὰ ἀνήκεστα ἀπειλοῦντες, τὸν φόβον τοῖς σαθροτέροις ἐπικρεμώντες, καὶ τὰς οἰκίας ἐξωθεν ἐπιγράφοντες, ὡς ἐπισήμους εἶναι τοὺς πολιορκηθῆναι ὀφείλοντας, ἠνάγκαζον συντίθεσθαι τοῖς ὑπ' αὐτὸν παρανόμοις γεγεννημένους» Ἰωάννου Ἀντιοχείας, Πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει λαόν, PG 83, 1449BC.

16. «Εὐρομεν γὰρ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον καὶ Μέμονα, τὸν Ἐφέσου, μυρία ἄττα κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐργαζομένους δεινά, καὶ θορύβου, καὶ ταραχῆς τὴν τε πόλιν, καὶ τὴν ἁγίαν σύνοδον ἐμπλήσαντας, ναύταις τε Αἰγυπτίους καὶ ἀγροίκοις Ἀσιανοῖς, ὑπουργοῖς τῆς τυραννίδος χρησαμένους, καὶ μῆτε τοὺς ἁγιωτάτους καὶ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναμείναντας, καὶ μῆτε τῶν γραμμάτων τῶν θεοφιλεστάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων ἀνασχομένους, μῆτε ταῖς εἰσηγήσεσι καὶ παραγγελίαις τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ ἐνδοξοτάτου κόμητος Κανδιδιανοῦ πεισθέντας· ἀλλὰ πάντα φύρδην συγγέαντας τὰ τῆς εὐσεβείας σεμνά, ἀθέσμως τε καὶ παρανόμως πάντα ἐργαζομένους, καὶ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς τὴν πανύγην ἐπιτελέσαι κωλύσαντας, τοὺς τε θείους ναοὺς, καὶ τοὺς τῶν καλλινίκων μαρτύρων σηκοὺς, ἀποκλείσαντας· ἵνα μηδὲ εὐξασθαι τοῖς βουλομένοις ἐξῆ, τοῖς μακρὰν μὲν πορείαν πεποιημένοις, ἐφιεμένοις δὲ πάσας τὰς τῶν ἁγίων καλλινίκων μαρτύρων περιπτύξασθαι λάρνακας, οὐχ ἥκιστα δὲ τὴν τοῦ τρισμακαρίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου καὶ εὐαγγελιστοῦ, τοῦ πολλὴν πρὸς τὸν ἡμέτερον Δεσπότην παρῶρησιαν κτησαμένου» Ἀνατολικῶν Ἐπισκόπων, Ἀναφορὰ πρὸς τὰς βασιλίδας, PG 83, 1445BC.

17. «Συναχθεῖσα τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος τῇ κατὰ Ἀλεξανδρεῖς ὀγδόῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Πανυῆ μηνὸς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῇ καλουμένῃ ἁγία Μαρία, ἐκάλεσεν αὐτόν, καὶ συστήσαι ἑαυτῷ, καὶ ἀπολογήσασθαι, περὶ ὧν ἐδίδαξε καὶ ἔγραψεν. Ὁ δὲ τὴν μὲν πρώτην ἀπόκρισιν ἐποίησατο, λέγων, ὅτι Σκέπτομαι καὶ ὀρώ. Κέκληται δευτέρῳ παραγνωστικῶ παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου, πάλιν πεμφθέντων πρὸς αὐτὸν θεοσεβεστάτων ἐπισκόπων. Ὁ δὲ πρᾶγμα ποιῶν ἄτοπον, στρατιώτας λαβὼν παρὰ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου κόμητος Κανδιδιανοῦ, ἔστησε πρὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, μετὰ ῥοπάλων εἰσελθεῖν τινα πρὸς αὐτόν. Ὡς δὲ ἐπέμενον οἱ πεμφθέντες ἀγιώτατοι ἐπίσκοποι, λέγοντες, ὅτι Οὐδὲν χαλεπὸν ἤλθομεν εἰπεῖν, ἢ ἀκοῦσαι, ἀλλ' ἡ ἁγία σύνοδος αὐτόν καλεῖ, ἀφορμαῖς ἐκέχρητο διαφοροῖς, ὡς μὴ θέλων ἀνελθεῖν

φανερὸ λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τὴν Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ἔλειπε ἓνα ἀπὸ τὰ βασικώτερα στοιχεῖα τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ «κοινὴ γνώμη», καὶ ἀντιθέτως ὑπερπλέοναζε τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν ἀρειανικῶν συνόδων, τὸ «φιλόνηκον φρόνημα». Τὸ «φιλόνηκον φρόνημα» ποὺ ἐπεκράτησε στὴν Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο εἶχε ὡς αἰτία ὄχι τόσο τὴν ἔλλειψη τῆς ἀληθείας καὶ τὴν «ὑπὲρ τῆς αἰρέσεως σπουδὴν», ὅσο κάποιους ἐκκλησιαστικοπολιτικοὺς παράγοντες ὅπως τὴ θεολογικὴ διαμάχη ἀνάμεσα στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ τὴν Ἀντιόχεια καὶ τὴν ἐκκλησιαστικοπολιτικὴ ἀντιπαράθεση Ἀλεξανδρείας καὶ Κωνσταντινουπόλεως γιὰ τὴν πρωτοκαθεδρία σὲ θεολογικὸ καὶ διοικητικὸ ἐπίπεδο ἔναντι τῶν ἄλλων θρόνων τῆς Ἀνατολῆς¹⁸.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς «φιλόνηκον φρόνημα» καὶ οἱ ἴδιοι ἐκκλησιαστικοπολιτικοὶ παράγοντες ὁδήγησαν καὶ στὰ βίαια γεγονότα τῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου τὸ 449, τῆς ἐπονομαζόμενης γι' αὐτὸν τὸν λόγο καὶ «ληστρικῆς». Στὴ σύνοδο αὐτὴ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Διόσκορος προσπάθησε μὲ κάθε θεμιτὸ καὶ ἀθέμιτο μέσο νὰ ἐπιβληθεῖ πολιτικὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ θεολογικὰ τῆς Ἀντιοχείας¹⁹. Ἔτσι

ἐπέπληττο γὰρ αὐτῷ τὸ συνειδός. Εἶτα κεχρήμεθα καὶ τρίτῳ παραγωνστικῷ καὶ πάλιν πεμφθέντων ἐπισκόπων πρὸς αὐτὸν ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, πάλιν τῆ τῶν στρατιωτῶν ἐχρήσατο βία, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐλθεῖν» Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ἐπιστολὴ 21, PG 77, 133D-136A.

18. Περί τῶν κυριαρχικῶν ἐπιδιώξεων τῆς Ἀλεξανδρείας ἔναντι τῆς Ἀντιόχειας σὲ θεολογικὸ καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σὲ διοικητικὸ ἐπίπεδο βλ. Ἥλ. Κεσιμῆς, *Ἡ Χριστολογία καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Πολιτικὴ τοῦ Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας*, (ἀδημοσίευτη διδακτορικὴ διατριβή, <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/14573>), Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 29-35. Τόσο ἡ διαμάχη Κυρίλλου-Νεστορίου, ὅσο καὶ ἡ διαμάχη Διοσκόρου-Φλαβιανοῦ ἐντασσόταν στὴν προσπάθεια τῆς Ἀλεξανδρείας νὰ ἀποκτήσει ἓνα εἶδος πρωτείου σὲ ζητήματα πίστεως καὶ κανονικῆς τάξεως ἔναντι τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς.

19. «Διόσκορος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων εἶπεν Ἐπήκουσεν ἡ ὑμετέρα φιλανθρωπία ὡς οὐκ ἐμοὶ μόνῳ ὁ θειότατος ἡμῶν βασιλεὺς ἐπέτρεψεν τὴν κρίσιν, ἀλλὰ καὶ τῷ θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ Ἰουβενάλιῳ καὶ τῷ ὀσιοτάτῳ ἐπισκόπῳ Θαλασσίῳ τὴν αὐθεντιάν τῆς συνόδου δέδωκεν. Ἡμεῖς τοῖνυν ἐκρίναμεν τὰ κεκριμένα. Συνήνεσεν ἡμῖν πᾶσα ἡ σύνοδος· διὰ τί εἰς ἐμὲ μόνον ἀποτεινόνται οὗτοι; Ὅτι ἡ αὐθεντία ἐπίσης ἐδόθη τοῖς τρισὶν καὶ τοῖς κεκριμένοις παρ' ἡμῶν συνήνεσεν. ὡς εἶπον, πᾶσα ἡ σύνοδος καὶ κατέθετο οἰκείαις φωναῖς καὶ ὑπέγραψεν καὶ ἀνηνέχθη τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ τῷ τῆς θείας λήξεως Θεοδοσίῳ καὶ ἐβεβαίωσεν πάντα τὰ κεκριμένα παρὰ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου νόμῳ γενικῷ. Οἱ Ἀνατολικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι ἐξεβόησαν· Οὐδεὶς συνήνεσεν, βία ἐγένετο,

λοιπὸν πέτυχε τὴν καθαίρεση τοῦ Φλαβιανοῦ Κωνσταντινουπόλεως

βία μετὰ πληγῶν. Εἰς ἄγραφον χάρτην ὑπεγράψαμεν. Καθαίρεισι ἡμῖν ἠπειλήθη. Ἐξορία ἡμῖν ἠπειλήθη. Στρατιῶται μετὰ βάκλων καὶ ξιφῶν ἐπέστησαν καὶ τὰ βάκλα καὶ τὰ ξίφη ἐφοβήθημεν. Φοβούμενοι ὑπεγράψαμεν. Ὅπου ξίφη καὶ βάκλα, ποία σύνοδος; Στρατιώτας διὰ τοῦτο ἔλαβεν. Τὸν φονέα ἔξω βάλε. Φλαβιανὸν στρατιῶται καθείλον. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι ἐξεβόησαν. Αὐτοὶ πρῶτοι ὑπέγραψαν, κληρικοὶ νῦν διὰ τί κράζουσιν; Ἡ σύνοδος ἐπισκόπων ἐστίν, οὐχὶ κληρικῶν. Τοὺς περισσοὺς ἔξω βάλε. Οἱ ὑπογράψαντες εἰς μέσον ἔλθουσιν μεθ' ὑμᾶς ἡμεῖς ὑπεγράψαμεν. Στέφανος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἐφέσου εἶπεν Ὅτι βία καὶ ἀνάγκη γέγονεν τὰ γεγονότα. Θεὸς μαρτυρεῖ καὶ ὅτι μὴ θέλοντες εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ μακαρίου Φλαβιανοῦ ὑπεγράψαμεν, Θεὸς μαρτυρεῖ. Καὶ γὰρ πάντας τοὺς κληρικοὺς αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει παραγενομένους ἐπίσκοπος ὢν ἐδεξάμην καὶ ἐκοινωνήσα αὐτοῖς καὶ πᾶσαν εὐνοίαν εἰς αὐτοὺς ἐπεδειξάμην. Οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες καὶ ἡ ὑπερφυῆς σύγκλητος εἶπον Τίς ὑμᾶς ἐβιάσατο; Στέφανος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος τῆς Ἐφεσίων εἶπεν Ὡς ἔτι ἐδεξάμην εἰς κοινωνίαν Ἐλπίδιον τὸν πρεσβύτερον καὶ τοὺς ἄλλους διακόνους καὶ τὸν ἐπίσκοπον Εὐσέβιον (οἶδεν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος Εὐσέβιος ὅτι ἐδεξάμην αὐτούς), ἐπῆλθόν μοι εἰς τὸ ἐπισκοπεῖον Ἐλπίδιος καὶ Εὐλόγιος καὶ στρατιῶται καὶ οἱ μονάζοντες Εὐτυχεῖς, ὀνόματα ὡς τριακόσια, καὶ ἔμελλον με φονεῦν λέγοντες ὅτι τοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως ἐδέξω, ἐχθρὸς εἶ τοῦ βασιλέως. Λέγω ἐγὼ ξενοδόχος εἰμί, οὐδὲν ἐπικοινωνῶ τῷ πράγματι ἐγὼ οὐκ ἠδυνάμην ἀκοινωνήτους ποιῆσαι τοὺς κοινωνικοὺς ἐλθόντας. Καὶ οὕτω βία καὶ ἀνάγκη γέγονεν πάντα. Οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες καὶ ἡ ὑπερφυῆς σύγκλητος εἶπον Δίσκορος ὁ εὐλαβέστατος βίαν σοι ἐποίησεν; Στέφανος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος τῆς Ἐφεσίων πόλεως εἶπεν Πάντες οἱ αὐτοῦ καὶ οἱ κόμητες οὐ συνεχωρήθη ἐξελεῖν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς συκρήτου, ἕως ὅτου ὑπέγραψα γνώμη Διοσκόρου καὶ Ἰουβενάλιου καὶ τοῦ κυροῦ Θαλασίου καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων οἷς ἐγράφη. Θαλάσιος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος τῆς Καισαρέων πόλεως εἶπεν Εἰς τὴν σάκραν ἐτέθη μὲν ἐγώ, οὐκ ἤδειν δὲ πῶς ἐτέθη. Ὅμως ἐν τῷ γίνεσθαι τινὰ ἐγὼ [καὶ] ἐκώλυσα καὶ ἠθέλησα ὑπερθέσθαι καὶ ἐσπούδασα, καὶ εἰσὶν μάρτυρες. Θεόδωρος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Κλαυδίουπόλεως Ἰσαυρίας εἶπεν Δίσκορος καὶ Ἰουβενάλιος καὶ ὅσοι πρῶτοι ὑπέγραψαν, οἷς ἐπέτρεψεν ὁ δεσπότης τῆς οἰκουμένης ὡς ὀρθοδόξοις διακρίνειν τὰ τῆς πίστεως, διασκευασάμενοι πονηροὺς παρ' ἑαυτοῖς λογισμοὺς ἡμᾶς τοὺς ἐπ' ἀκεραίῳ καθημένους εἰσῆγαγον ὥσπερ κριτάς, ἀνθρώπους ἡγνοηκότας τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἀνεγινώσκετο μὲν τὰ ὑπομνήματα καὶ εὐφημεῖτο ὁ μακαρίας μνήμης Φλαβιανός, μεταξὺ δὲ τῶν εὐφημιῶν ἡμεῖς ἐσωπῶμεν ὡς καλῶς πεπραγμένων τῶν πραχθέντων. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἵνα ἡμᾶς πτοήσωμεν, ἀνεβόησαν τὴν παραπλησίαν Νεστορίου αἵρεσιν ἐπεφημίσαντες ἡμῖν εἰς δύο ποιήσατε τοὺς λέγοντας δύο φύσεις τοὺς δύο λέγοντας διχάσατε ἀνέλετε ἐκβάλατε, ἵνα τῷ φόβῳ τῆς Νεστοριανῆς κακοδοξίας μὴ ὀρθόδοξοι κριθῶμεν, ἀλλ' ὡς αἰρετικοὶ κατακριθῶμεν. Καὶ ἕκαστος ἐδεδοίκε μὴ ἐκβληθῆς ὡς αἰρετικὸς ἀπολέσει οὐς ἐβάπτισεν, καὶ οὐκ ἦν αὐτῷ ὁ κίνδυνος, ἀλλ' ἡ τῶν βαπτισθέντων ἦν τῶν πιστευσάντων τῷ Χριστῷ. Καὶ οὐκ ἔδει μὲν ἡμᾶς σωπῆσαι τότε, ἔπειτα καὶ ἄλλο ἐποίησαν. Ἐκελεύσθη παρὰ τοῦ δεσπότη τῆς οἰκουμένης ἡ σύνοδος πρῶτον τὰ περὶ Φλαβιανοῦ κρίναι. Οὗτοι πολλὰς ἐν ταῦτῳ συνόδου ποιήσαντες καὶ οὐχ

καὶ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ ἀρχιμανδρίτου Εὐτυχοῦς, τὸν ὁποῖο εἶχε καταδικάσει ὡς αἰρετικὸ ὁ Φλαβιανὸς στὴν Ἐνδημοῦσα Σύνοδο τοῦ 448. Στὴν Δ' Οἰκουμενικῇ Σύνοδο οἱ Ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι κατήγγειλαν τὴν παρουσία στρατιωτῶν μὲ ρόπαλα καὶ ξίφη στὴ σύνοδο τῆς Ἐφέσου μὲ σκοπὸ τὸν ἐξαναγκασμὸ τους νὰ ὑπογράψουν τὴν καθαίρεση τοῦ Φλαβιανοῦ. Ὁ Διόσκορος τοὺς ἀπειλῆσε μὲ καθαίρεση καὶ ἐξορία μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἀναγκάσει νὰ ὑπογράψουν σέ «ἄγραφον χάρτην». Ὁ Φλαβιανὸς Κωνσταντινουπόλεως μάλιστα τρομοκρατήθηκε ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν στρατιωτῶν καὶ προσπάθησε νὰ κρυφθεῖ στὴν Ἁγία Τράπεζα τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίας, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ σύνοδος, καὶ οἱ στρατιῶτες τὸν ἔσυραν ἔξω μὲ τὴ βία²⁰. Ἐπίσης ὁ ἐπίσκοπος Ἐφέσου Στέφανος κατηγόρησε τὸν Διόσκορο ὅτι ἔστειλε στρατιῶτες καὶ μοναχοὺς νὰ τὸν ἀπειλήσουν ἐπειδὴ φιλοξένησε στὸ ἐπισκοπεῖο του τὸν Εὐσέβιο Δορυλαίου καὶ κληρικούς τοῦ Φλαβιανοῦ

ὑπογράψαντες οὐδὲ προγράψαντες τὰ δεδομένα οὐδὲ ἀναγνόντες τινὶ οὐδὲ εἰδόντων τινῶν προσήνεγκαν ἡμῖν ἀγράφους χάρτας Διόσκορος καὶ Ἰουβενάλιος, πλήθος ἔχοντες ἀτάκτων ἀνθρώπων, βοώντων πολλῶν καὶ θορυβούντων καὶ κατασειόντων τὴν σύνοδον. Ἐκατὸν τριάκοντα πέντε ἤμεν οἱ πάντες, τεσσαρακονταδύο ἐκελεύθησαν σιωπῆσαι, οἱ λοιποὶ ἦσαν Διόσκορος καὶ Ἰουβενάλιος καὶ πλήθος ἀτάκτων, ἤμεν λοιπὸν δεκαπέντε ἄνθρωποι. Τί εἶχομεν ποιῆσαι; Εἰς τὸ αἶμα ἡμῶν ἔπαιξαν οὗτοι αἰρετικοὶ ὄντες μίαν φωνὴν ἔλεγον πάντες· κατεπτόησαν ἡμᾶς αἰρετικούς ἡμᾶς εἶπον καὶ ἐξεβλήθημεν ὡς αἰρετικοί. Οἱ Ἀνατολικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι ἐξεβόησαν· Ταῦτα πάντες λέγομεν, ταῦτα οὕτως ἔχει. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι ἐξεβόησαν Χριστιανὸς οὐδένα φοβεῖται. Ὁρθόδοξος οὐδένα φοβεῖται. Πῦρ τεθῆ, καὶ μανθάνομεν. Εἰ ἀνθρώπους ἐφοβοῦντο, μάρτυρες οὐκ ἦσαν. Διόσκορος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶπεν Ἐπειδὴ λέγουσιν μὴ ἀκηροῦναι τῶν κεκρυμένων καὶ τετυπωμένων, ἀλλ' ἀπλῶς εἰς χάρτην ὑπογράψαι καθαρὸν ἐπιτεταμένον αὐτοῖς, μάλιστα μὲν οὐκ ἔχρησεν αὐτοὺς ὑπογράψαι μὴ πεπληρορημένους ἐφ' οἷς εἶρηκεν ἡ σύνοδος, ἐπειδὴ περὶ πίστεως ἦν ὁ λόγος· ἐπειδὴ δὲ αἰτιῶνται ὡς χάρτου καθαρῶν δεδομένου αὐτοῖς εἰς ὑπογραφήν, τίς καὶ τὰς διαλαλιάς αὐτῶν ἐτύπωσεν, αὐτοὺς εἰπεῖν ἀξιῶ προστάξει τὴν ὑμετέραν μεγαλοπρέπειαν»· ACO 2, 1, 1. 75. 1-2, 1, 1. 77. 2.

20. Mansi VI, 828· βλ. Βλ. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, ὁ.π., σ. 638. Πρβλ. Η. Chadwick, "The Exile and the Death of Flavian of Constantinople: A Prologue to the Council of Chalcedon", *Journal of Theological Studies* 6 (1955), σ. 18 (καὶ ὑποσημ. 2). Πρβλ. Κεσμίρης, *Ἡ Χριστολογία...*, ὁ.π., σ. 61. Οἱ Ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι μάλιστα κατηγόρησαν στὴν Δ' Οἰκουμενικῇ Σύνοδο τὸν Διόσκορο ὡς ἠθικὸ αὐτουργὸ τοῦ θανάτου τοῦ Φλαβιανοῦ, χωρὶς ὅμως σοβαρὰ ἀποδείξεις. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Φλαβιανοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς σχέσεως τοῦ Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας μὲ αὐτόν, βλ. Κεσμίρης, *Ἡ Χριστολογία...*, ὁ.π., σσ. 57-61.

Κωνσταντινουπόλεως, καθώς και ὅτι οἱ νοτάριοι του δὲν ἐπέτρεψαν διὰ τῆς βίας στοὺς δικούς του νοταρίους νὰ ἀντιγράψουν τὰ ὑπομνήματα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ὑπογράψουν οἱ ἐπίσκοποι, καὶ ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ἀνάγκασε νὰ ὑπογράψουν σὲ «ἄγραφον χάρτην»²¹.

Ἀναφέραμε ὅμως παραπάνω ὅτι ἡ Ἐκκλησία σὲ περιπτώσεις σὰν αὐτὲς λειτουργεῖ συνήθως αὐτοκαθαρικὰ καὶ αὐτοθεραπευτικὰ. Ὡς κάθαρση καὶ θεραπεία γιὰ τὰ βίαια γεγονότα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ 431 ἦλθε δύο χρόνια ἀργότερα τὸ 433 ἡ ἀποδοχὴ ἀπὸ τὸν Κύριλλο Ἀλεξανδρείας τῆς Ὁμολογίας Πίστεως τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας, ἐνὸς ἀσαφοῦς θεολογικοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖο μποροῦσε νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς μετριοπαθεῖς ἐκπροσώπους καὶ τῆς Ἀλεξάνδρειας καὶ τῆς Ἀντιόχειας²². Ἡ Ὁμολογία Πίστεως αὐτὴ ἔμεινε γνωστὴ ὡς Ὅρος τῶν Διαλλαγῶν²³. Ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος οὐσιαστικὰ εἶχε

21. «Στέφανος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἐφέσου εἶπεν· Ἐξελάμβανον οἱ νοτάριοί μου, Ἰουλιανὸς ὁ νῦν εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Λεβέδου καὶ Κρισπίνος διάκονος καὶ ἦλθον οἱ νοτάριοι τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου Διοσκόρου καὶ ἀπήλειψαν αὐτῶν τὰς δέλτους καὶ τοὺς δακτύλους αὐτῶν παρά τι ἔκλασαν θέλοντες λαβεῖν καὶ τὰ καλαμάρια αὐτῶν. Καὶ οὔτε ἀντίγραφα ἔλαβον τῶν ὑπομνημάτων οὔτε οἶδα ἐκ τότε τί ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ἧ ἡ ἐξέτασις ἐγένετο, ὑπεγράψαμεν εἰς χάρτην καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ μὴ ὑπογράψαντες ἐμοῦ ἐγγυησαμένου τῇ ἐξῆς ὑπέγραψαν. Εὐσέβιος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Δορυλαίου εἶπεν· Ἀξιῶ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Ἐφέσου Στέφανον εἰς ποῖον χάρτην ὑπέγραψαν. Στέφανος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἐφέσου εἶπεν· Εἰς ἄγραφον χάρτην. Ἐν αὐτῇ γὰρ τῇ ὥρᾳ ἐν ἧ ἡ καθαίρεισις γέγονεν, εὐθὺς καὶ ἡ ὑπογραφή ἐγένετο. Διόσκορος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας εἶπεν· Ἀναγνωσθῆ ἡ κατάθεσις τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου Στεφάνου· ἄρα ἐγὼ αὐτὸν ἠνάγκασα καταθέσθαι; Ἀκάκιος ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀριαραθείας εἶπεν· Ἀγράφω χάρτη ὑπεγράψαμεν ἀναγκασθέντες καὶ βιασθέντες καὶ μύρια κακὰ παθόντες. Μὴ βουλόμενοι, ἀλλὰ τυραννόμενοι ὑπεσημηγάμεθα· ἕως γὰρ ἐσπέρας κατέσχον ἡμᾶς ἀποκλείσαντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀνωμαλοῦντας ἡμᾶς οὐ συνεχώρησαν οὔτε ἀναπνεῦσαι οὔτε ἀναχωρῆσαι καὶ ἑαυτῶν γενέσθαι, ἀλλὰ στρατιώτας ἡμῖν ἐπήγαγον μετὰ βάλκων καὶ ξιφῶν καὶ μονάζοντας καὶ οὕτως ἐποίησαν ἡμᾶς ὑποσημηγάσθαι» ACO 2, 1, 1. 87. 34-2, 1, 1. 88. 16.

22. Βλ. Βλ. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, ὁ.π., σσ. 617-619.

23. Τὸ κείμενο τοῦ Ὅρου τῶν Διαλλαγῶν, συντάκτης τοῦ ὁποίου θεωρεῖται ὁ Θεοδώρητος Κύρου, περιέχεται σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν Ἰωάννη Ἀντιοχείας (PG 77, 173C-181C) καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁμολογοῦμεν τοιγαροῦν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, Θεὸν τέλειον, καὶ ἄνθρωπον τέλειον ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· πρὸ αἰῶνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς,

ἀποτύχει νὰ λύσει τὴ θεολογικὴ διαφωνία μεταξὺ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας καὶ εἶχε ἀφήσει βαθεῖες πληγές στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας λόγω τῶν ὄσων βιαίων διαδραματίσθηκαν σὲ αὐτήν. Ὁ Κύριλλος μπροστὰ στὸ φάσμα τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἔργου τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ τοῦ σχίσματος μεταξὺ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, ἐνήργησε ἐνωτικὰ καὶ ἀπεδέχθη τὴν Ὁμολογία Πίστεως τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίλλου στὴν ὁποία περιλαμβάνεται ὁ Ὅρος τῶν Διαλλαγῶν ξεκινᾷ ὡς ἐξῆς: «Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ. Λέλυται γὰρ τὸ μεσοτοίχιον τοῦ φραγμοῦ καὶ πέπαυται τὸ λυποῦν, καὶ διχονοίας ἀπάσης ἀνήρηται τρόπος, τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ ταῖς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαις τὴν εἰρήνην βραβεύσαντος»²⁴. Ἡ φράση αὐτὴ εἶναι ἐνδεικτικὴ τόσο αὐτοῦ ποὺ ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας χαρακτηρίζει ὡς «κοινήν γνώμην» ὅσο καὶ τῆς παντελοῦς ἐξαλείψεως τοῦ «φιλονείκου φρονήματος» ποὺ ἐπικρατοῦσε μεταξὺ τῶν δύο πλευρῶν στὴν Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο.

Τέλος, ἡ κάθαρση καὶ ἡ θεραπεία ἀπὸ τὶς πληγές ποὺ ἄφησε στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἡ σύνοδος τῆς Ἐφέσου τὸ 449 ἦλθε μὲ τὴ σύγκληση τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου στὴ Χαλκηδὼνα τὸ 451. Σκοπὸς τῆς συγκλήσεώς της ἦταν τόσο ἡ ἐπίλυση τοῦ δογματικοῦ ζητήματος, ποὺ εἶχε προκύψει λόγω τῶν χριστολογικῶν ἀπόψεων τοῦ ἀρχιμανδρίτου Εὐτυχοῦς, ὅσο καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας, ἡ ὁποία εἶχε διασαλευθεῖ ἀπὸ τὰ ὅσα εἶχαν συμβεῖ στὴ σύνοδο τῆς Ἐφέσου τὸ 449²⁵. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀσχολήθηκε περισσότερο

καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Δύο γὰρ φύσεων ἕνωσις γέγονε διὸ ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ ταύτην τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἐνώσεως ἕνωσιαν ὁμολογοῦμεν τὴν ἀγίαν Παρθένον Θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι, καὶ ἐνανθρωπήσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνώσαι ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνάς, ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἀνδρας, τὰς μὲν κοινοποιοῦντας, ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινάς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδιδόντας» (PG 77, 176C-177B).

24. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Πρὸς Ἰωάννην Ἀντιοχείας (Ἐπιστολὴ 109), PG 77, 173C.

25. «Ἐπιστολὴ Μαρκιανοῦ βασιλέως πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ῥώμης Λέοντα. Λέοντι τῷ εὐλαβεστάτῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησίας τῆς ἐνδόξου πόλεως Ῥώμης Μαρκιανός. Περὶ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς εὐχῆς τῆς ἡμετέρας οὐκ ἀμφιβάλλει ἡ σὴ ἀγιότης ὅτιπερ ἀληθῆ τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν βεβαίαν διαμένειν βουλόμεθα

μέ την εξέταση τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐνδημούσας Συνόδου τοῦ 448 καί

καί παρὰ πάντων τῶν δήμων εὐσεβεῖς διάνοιαι φυλάττεσθαι. Καί γάρ τήν ἀμεριμνίαν καί τήν ἰσχύν τοῦ ἡμετέρου κράτους ἐκ τῆς ὀρθῆς θρησκείας καί εὐμενοῦς τοῦ σωτήρος ἡμῶν συνεστάναι οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον. Δι' ὃ τοὺς εὐλαβεστάτους ἄνδρας οὓς πρὸς τήν ἡμετέραν εὐσέβειαν πέπομφεν ἡ σὴ ἀγιότης, ἡδέως καί ὡς ἐχρῆν λογισμῶ ἰλέω ὑπεδεξάμεθα. Λοιπὸν ἔστιν ἵνα εἰ ἀρέσκει τῇ σὴ ὁσιότητι ἐπὶ ταῦτα τὰ μέρη παραγενέσθαι καί τήν σύνοδον ἐπιτελέσαι, τοῦτο ποιεῖν τῷ περὶ τήν θρησκείαν ἔρωτι καταξίωση. Καί γάρ ταῖς ἡμετέραις ἐπιθυμίαις ποιήσει τὸ ἱκανὸν ἡ σὴ ὁσιότης καί τῇ ἱερᾷ θρησκείᾳ τὰ χρήσιμα διατυπώσει. Εἰ δὲ ἐπαχθὲς τοῦτό ἐστιν τὸ σὲ πρὸς ταῦτα παραγενέσθαι τὰ μέρη, τοῦτο αὐτὸ ἡμῖν ἰδίους καταμηνύσει γράμμασιν ἡ σὴ ἀγιωσύνη, ὥστε πρὸς ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν καί τὴν Θράκην καί τὸ Ἰλλυρικὸν θείαι ἡμέτεραι ἀποσταλήσονται προσφωνήσεις, ὅπως πρὸς τινὰ ὠρισμένον τόπον, ἔνθα ἂν ἡμῖν δόξη, πάντες οἱ ἀγιώτατοι ἐπίσκοποι παραγένωνται καί ἅπερ τῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας εἰρήνῃ καί τῇ καθολικῇ πίστει συμφέρουσιν, καθὼς ἡ σὴ ἀγιωσύνη κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικούς κανόνας διετύπωσεν κατατεθήσονται. Θεῖαι συλλαβαὶ ἀπεστάλησαν γάρ παρὰ τῆς θείας μνήμης Πουλχερίας πρὸς τὸν αὐτὸν ἀγιώτατον ἄνδρα μηνύουσαι τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιον χωρισθείσης πάσης πλάνης ἔναγχος τῇ πεμφθείσῃ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἀγίας μνήμης Φλαβιανὸν ἄνευ τινὸς μελλησμοῦ ὑπογεγραφεῖναι καί τινὰ ἤδη ἐν τοῖς τῆς Ἀνατολῆς μέρεσιν σύνοδος εἶναι ἐπιτελεστέαν. Καί τὸ λείψανον δὲ τοῦ αὐτοῦ τῆς ἀγίας μνήμης Φλαβιανοῦ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατηνέχθη ἐν τῇ τῶν Ἀποστόλων βασιλικῇ κατατεθησόμενον. Καί οἱ ἐπίσκοποι δὲ οἱ ὁμονοήσαντες τῷ τῆς θείας μνήμης Φλαβιανῶ εἰς ἐξορίαν ἦσαν ἀποσταλέντες, οὓς ἀνακλητέους πρὸς ἀναληπτέας τὰς ἰδίας ἐκκλησίας συνόδου ἀναμενοῦντας τὴν ἀπόφασιν. Τῶν Ῥωμαϊκῶν τούτων ἡ ἐρμηνεία ἐστὶ τὰ ἐπαγόμενα Ἑλληνιστί. Ἐπιστολῇ Πουλχερίας αὐγούστας πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Ῥώμης Λέοντα. Λέοντι τῷ εὐλαβεστάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐνδόξου πόλεως Ῥώμης παρὰ τῆς δεσποίνης ἡμῶν Πουλχερίας καί σεβασμιωτάτης βασιλίδος. Τὰ γράμματα τῆς σῆς μακαριότητος μετὰ τῆς πρεπούσης παντὶ ἐπισκόπῳ σεβασμιότητος ὑπεδεξάμεθα. Δι' ὧν τὴν σὴν πίστιν καθαρῶς καί τοιαύτην ἐπέγνωμεν ὁποῖα ὀφείλει μετὰ ἀγιότητος τῷ θείῳ παρέχεσθαι ναῶ, ἐγὼ δὲ ὁμοίως καί ὁ δεσπότης ὁ γαληνότατος βασιλεὺς ὁ ἐμὸς σύζυγος ἐν τῇ αὐτῇ διὰ παντὸς καί διαμείναμεν καί διαμένομεν, πᾶσαν σκαιότητα καί μiasmὸν καί φαρμακείαν ἐκκλίνοντες. Ὁ ἀγιώτατος τοῖνον τῆς ἐνδόξου Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος Ἀνατόλιος ἐν τῇ αὐτῇ διέμεινεν πίστει τε καί θρησκείᾳ καί τῶν σῶν γραμμάτων τὴν ἀποστολικὴν ὁμολογίαν περιπτύσσειται, τῆς πλάνης ἀποβληθείσης ἐκείνης ἥτις παρὰ τινῶν νῦν ἀνέκυψεν, καθὼς καί ἐκ τῶν αὐτοῦ γραμμάτων ἐτι σαφέστερον ἐπιγνώμαι ἡ σὴ δύναται ἀγιότης. Τῇ τε γάρ ἐπιστολῇ ὁμοίως τῆς καθολικῆς πίστεως ἦντινα πρὸς τὸν ἀγίας μνήμης Φλαβιανὸν τὸν ἐπίσκοπον ἡ σὴ μακαριότης ἀπέστειλεν, δίχα τινὸς ὑπερθέσεως ὑπέγραψεν. Καί διὰ τοῦτο ἡ σὴ εὐλάβεια, καθ' ὃν ἂν φανείη τρόπον, σημεῖναι καταξιώσει ἵνα πάντες καί πάσης τῆς Ἀνατολῆς οἱ ἐπίσκοποι Θράκης τε καί Ἰλλυρικοῦ, καθὼς καί τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ τῷ ἐμῷ συζύγῳ ἀρέσκει, εἰς μίαν πόλιν τὴν ταχίστην ἀπὸ τῶν Ἀνατολικῶν μερῶν παραγένονται κάκεισε γενομένης συνόδου περὶ τε τῆς καθολικῆς ὁμολογίας καί περὶ τούτων τῶν ἐπισκόπων οἵτινες

τῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου τὸ 449, ὥστε νὰ διακριβωθεῖ ἐὰν δικαίως καθαιρέθηκε ὁ Φλαβιανὸς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐὰν ὁ Διόσκορος Ἀλεξανδρείας ἐνήργησε νομίμως κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου, καὶ λιγώτερο μὲ τὸ δογματικὸ ζήτημα καὶ τὴ διατύπωση τοῦ δογματικοῦ τῆς Ὅρου²⁶. Ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν πρακτικῶν τῶν δύο

πρὸ τούτου ἐχωρίσθησαν, καθὼς ἡ πίστις καὶ ἡ Χριστιανικὴ εὐσέβεια ἀπαιτεῖ, σοῦ αὐθεντοῦντος ὀρίσωσιν. Ἔτι δὲ γνώτω ἡ σὴ ἀγιότης ὡς προστάγματι τοῦ ἡμετέρου δεσπότη καὶ γαληνοτάτου βασιλέως τοῦ ἡμετέρου συζύγου ἐν τῇ ἐνδόξῳ πόλει τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ τῆς ἀγίας μνήμης ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ τὸ σῶμα διακεκόμισται καὶ ἐν τῇ βασιλικῇ τῶν Ἀποστόλων ἐν ἧ εἰώθασιν οἱ προλειτουργήσαντες ἐπίσκοποι θάπτεσθαι, τῇ χρεωστουμένη τιμῇ ἀποτέθειται. Καὶ τούτους ὁμοίως τοὺς ἐπισκόπους, οἵτινες διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἐπειδὴ μετὰ τοῦ ἀγνωτάτου Φλαβιανοῦ τῇ συμφωνίᾳ τῆς πίστεως τῆς καθολικῆς συνέτρεχον, ἐξορία ὑπεβλήθησαν, ἐπανελθεῖν διὰ κυρώσεως ἰδίου πραγματικοῦ προσέταξεν, ὥστε διὰ τῆς δοκιμασίας τῆς συνόδου πάντων τῶν ἐπισκόπων τῶν συνελθόντων καὶ τῆς ἀποφάσεως τὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὰς ἰδίας ἐκκλησίας κριθῶσιν ἀπολαβεῖν. Νικηταὶ Οὐαλεντινιανὸς καὶ Μαρκιανὸς ἐνδοξοὶ τροπαιοῦχοι αἰεὶ βασιλεῖς Λέοντι τῷ εὐλαβεστάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς ἐνδόξου πόλεως Ῥώμης. Εἰς τοῦτο τὸ μέγιστον βασίλειον ἤλθον Θεοῦ προνοία καὶ ἐπιλογῇ τῆς ὑπερφουδῆς συγκλήτου καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ, ὅθεν ὑπὲρ τῆς εὐλαβοῦς καὶ καθολικῆς θρησκείας τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, οὗτινος τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἡμετέρου κράτους πεποιθήμεν ἰθύνεσθαι τὴν δύναμιν, τὴν [τε] σὴν ἀγισσύνην ἐπισκοπεύουσιν καὶ ἄρχουσιν τῆς θείας πίστεως ἱεροῖς γράμμασιν ἐν πρώτοις δίκαιον ἡγησάμεθα προσειπεῖν, προτρεπόμενοι καὶ παρακαλοῦντες ἵνα ὑπὲρ ἐδραιότητος καὶ στασεως τοῦ ἡμετέρου βασιλείου τὴν αἰώνιον θεότητα ἢ σὴ ἱκετεύοι ὁσιότης διὰ τὸ καὶ τὴν ἡμετέραν πρόθεσιν καὶ τὸν πόθον τοιοῦτον ὑπάρχειν ὥστε πάσης ἀσεβοῦς πλάνης ἀποκινήσεις διὰ τῆς συγκροτηθείσης ταύτης συνόδου σοῦ αὐθεντοῦντος μεγίστη εἰρήνην περὶ πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῆς καθολικῆς πίστεως ὑπαρχθεῖν παντὸς μύσους καθαρὰ καὶ ἄσπιλος γενομένη» ACO 2, 1, 1. 8. 24-2, 1, 1. 10. 16.

26. Μὲ τὸ δογματικὸ τῆς ἔργου ἡ Σύνοδος ἀσχολήθηκε στὶς δύο τελευταῖες συνεδρίες τῆς, ὅποτε καὶ διετύπωσε τὸν Ὅρο τῆς, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μέχρι καὶ σήμερα τὴν ἐπίσημη χριστολογικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ κυριώτερο σημεῖο ἀντιπαραθέσεως μὲ τὶς Ἀντιχαλκηδόνιες ἐκκλησίες: «Ἐπόμενοι τοῖνυν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰῶνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστόν, Υἱόν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σφωζωμένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἐκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης,

συνόδων, ή όποία διήρκεσε δύο συνεδρίες, προέκυψε ή άθωότητα του Φλαβιανού και οι άυθαιρεσίες του Διοσκόρου. Στην τρίτη συνεδρία κρίθηκε και καταδικάσθηκε ό Διόσκορος για κανονικά παραπτώματα και όχι για θέματα πίστεως²⁷.

Συνοψίζοντας θά πρέπει νά έπισημάνουμε ότι:

1. Μέχρι και τή σύγκληση τής Α΄ Οίκουμενικής Συνόδου, τό συνοδικό σύστημα τής Έκκλησίας ήταν άπαλλαγμένο από πολιτικές παρεμβάσεις, αλλά κυρίως από τό «φιλόνηκον φρόνημα». Οι έπίσκοποι, οι όποιοι έλάμβαναν μέρος στις συνόδους των τριών πρώτων αιώνων, έπαιρναν άποφάσεις «έκ κοινής γνώμης», άποτρέποντας νά παρεισφρήσει στον

ούκ εις δύο πρόσωπα μεριζόμενον ή διαιρούμενον, άλλ' ένα και τον αυτόν Υΐον Μονογενή, Θεόν Λόγον, Κύριον Ίησοῦν Χριστόν, καθάπερ άνωθεν οι προφήται περι αυτού και αυτός ήμās ό Κύριος Ίησοῦς Χριστός έξεπαίδευσε και τό των Πατέρων παραδέδωκε Σύμβολον» Ίω. Καρμίρης, *Τά Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία τής Όρθοδόξου Καθολικής Έκκλησίας*, τ. Ι, έκδοσις δευτέρα έπηυξημένη και βελτιωμένη, έν Αθήναις 1960, σ. 175.

27. «Ό παπικός άντιπρόσωπος Πασχασίνος, ως πρόεδρος τής συνεδρίας αυτής (τρίτη συνεδρία), προέτεινε τήν καθαίρεση του Διοσκόρου, έπειδή είχε δεχθή άντικανονικώς τον Εύτυχη σέ εκκλησιαστική κοινωνία πριν από τή σύνοδο τής Έφέσου, δέν είχε δείξει μεταμέλεια για τίς πράξεις του στη σύνοδο τής Έφέσου, είχε έμποδίσει τήν άνάγνωση τής παπικής έπιστολής και είχε τολμήσει νά αναθεματίσει τον Λέοντα. Έν τούτοις, ή όμόφωνη άπόφαση περιόρισε τους λόγους τής καθαίρεσεως μόνο στην έπίμονη άρνηση του άρχιεπισκόπου Άλεξανδρείας νά παρουσιασθή ένώπιον τής συνόδου και νά άπολογηθή για τίς πράξεις του. Πράγματι, ό Διόσκορος καταδικάσθηκε όχι για ζητήματα πίστεως, αλλά έπειδή δέν υπάκουσε στην πρόσκληση τής συνόδου και έπειδή αναθεμάτισε τον Ρώμη Λέοντα, όπως δήλωσε άργότερα ό Ανατόλιος Κωνσταντινουπόλεως στη σύνοδο. Η συνείδηση αυτή τής συνόδου άντικατόπτριζε πλήρως και τή συνείδηση του Διοσκόρου, ό όποιος ήταν άυστηρά προσηλωμένος τόσο στην όρολογία του Κυρίλλου (“μία φύσις του Θεού Λόγου σεσαρκωμένη”), όσο και στην όμολογία τής όμοουσιότητας τής ανθρωπότητας του Χριστού προς τή δική μας ανθρωπινή φύση. Τήν πίστη αυτή διατήρησε και μετά τήν καθαίρεση και τήν έξορία του στη Γάγγρα, όπως φαίνεται από τήν έπιστολή του σέ κάποιον Σεκουνδινό, στην όποία όμολογεί ότι ό Χριστός ήταν τέλειος άνθρωπος και ότι ή ανθρωπότητά του ήταν όμοούσια προς τήν ανθρωπινή φύση. Η ύποστήριξη του Εύτυχη προήλθε προφανώς από τή συγκάλυψη των αίρετικών του δοξασιών στην Όμολογία πίστεως, τήν όποία υπέβαλε προς τον Διόσκορο και τή σύνοδο τής Έφέσου». Βλ. Φειδās, *Έκκλησιαστική Ίστορία Α΄*, Αθήναι 1992, σσ. 646-647. Πρβλ. Ίω. Καρμίρης, *Τά Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία τής Όρθοδόξου Καθολικής Έκκλησίας*, τ. Ι, έκδοσις δευτέρα έπηυξημένη και βελτιωμένη, έν Αθήναις 1960, σ. 168.

συνοδικό θεσμό οποιαδήποτε μορφή βίας και φιλονεικίας, σὲ πολιτικό ἢ θεολογικό ἐπίπεδο²⁸.

2. Τό «*φιλόνεικον φρόνημα*» θὰ παρεισφρήσει στὸν συνοδικό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας μετὰ ἀπὸ τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ὡς παρεπόμενο τῆς εἰσόδου τῆς Ἐκκλησίας στὴν περίοδο τῆς κοινῆς τῆς πορείας μὲ τὴν Πολιτεία, τὴν ὁποία θὰ ἐκμεταλλεθεῖ ὁ Ἀρειανισμὸς καὶ θὰ ἐπιβληθεῖ στὴν Ἐκκλησία γιὰ πάνω ἀπὸ μία πενητηονταετία. Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Ἀρειανισμοῦ θὰ σημάνει τὴν εἰσβολὴ τῆς βίας καὶ τοῦ «*φιλονείκου φρονήματος*» στὴ συνοδικὴ αὐτοσυνειδησία τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ καισαροπαπικὴ ἀντίληψη τῶν ἀρειανοφρόνων θὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴ μεταβολὴ τῆς θεολογικῆς ἀντιπαραθέσεως σὲ πολιτικὴ φιλονεικία καὶ στὴ χρῆση βίαιων πρακτικῶν, τόσο ἀπέναντι στοὺς ἀντιπάλους τους ὅσο καὶ μεταξύ τους. Τό «*φιλόνεικον φρόνημα*» τελικὰ θὰ τοὺς

28. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀποτελοῦν οἱ ἔριδες τοῦ Πάσχα, οἱ ὁποῖες ξέσπασαν στὴν ἐκκλησία τῆς Ῥώμης στὰ τέλη τοῦ Β΄ αἰῶνα. Ὁ Ῥώμης Βίκτωρ, θέλοντας νὰ ἐνισχύσει τὴν ἐνότητα τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, κατέταξε στὴν ἑτεροδοξία τοὺς μικρασιάτες τεσσαρεσκαιδεκατίτες ποὺ κατοικοῦσαν στὴ Ῥώμη καὶ τοὺς ἀπέκοψε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία. Στὴ συνέχεια, ζήτησε μὲ ἐπιστολές του τὴν ἐπικύρωση τῶν ἀποφάσεών του αὐτῶν ἀπὸ τοπικὲς συνόδους ὄλων τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένη τοπικῶν ἐκκλησιῶν. Οἱ τοπικὲς αὐτὲς σύνοδοι διεφώνησαν τόσο μὲ τὴ μικρασιατικὴ παράδοση τῶν τεσσαρεσκαιδεκατιῶν ὅσο καὶ μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐνήργησε ὁ Ῥώμης Βίκτωρ. Περί τῶν ἐρίδων τοῦ Πάσχα βλ. Βλ. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*, ὁ.π., σσ. 278-284. Εἶναι φανερὸ ὅτι τόσο ὁ Ῥώμης Βίκτωρ στὸ πλαίσιο τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης ὅσο καὶ οἱ τοπικὲς σύνοδοι τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένη τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἐνήργησαν χωρὶς «*φιλόνεικον φρόνημα*». Ὁ Ῥώμης Βίκτωρ προσπάθησε νὰ ἐπιτύχει, μὲ ἕναν ὁμολογουμένως ἄκομφο τρόπο, τὴ λατρευτικὴ ὁμοιομορφία καὶ ἐνότητα στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, τὴν ὁποία διετάρασσαν οἱ μικρασιάτες τεσσαρεσκαιδεκατίτες. Σὲ καμμία ὁμως περίπτωσι δὲν προσπάθησε γιὰ λόγους πολιτικῆς κατσίχουσας νὰ ἐπιβάλλει τὴν ἀποψή του σὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ ζήτησε νὰ ἐξετασθεῖ τὸ ζήτημα σὲ τοπικὲς συνόδους. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, οἱ τοπικὲς σύνοδοι τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένη τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἤλθαν σὲ ἀντίθεση καὶ πρὸς τὰ δύο ἀντιπαρατιθέμενα μέρη, διακηρύσσοντας ἀφ' ἑνὸς τὴ συμφωνία τους γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς, ἀποδοκιμάζοντας ἀφ' ἑτέρου τὴν ἔντασι, μὲ τὴν ὁποία ἔθεσε τὸ ζήτημα ὁ Ῥώμης Βίκτωρ καὶ προβάλλοντας τὸ δικαίωμα τῶν μικρασιατῶν στὴ λατρευτικὴ ἰδιαιτερότητα. Ἐν κατακλείδι, οἱ τοπικὲς αὐτὲς σύνοδοι ζήτησαν τὴν ἀποκατάστασι τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο πλευρῶν καὶ ἀπὸ ὅ,τι φαίνεται ὁ Ῥώμης Βίκτωρ ὑπακούοντας στὴ συνοδικὴ αὐτοσυνειδησία τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐπέμεινε οὔτε στὸν χαρακτηρισμὸ τῆς μικρασιατικῆς παραδόσεως ὡς «*ἑτεροδοξίας*» οὔτε στὴ διακοπὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μὲ τὶς μικρασιατικὲς κοινότητες τῆς Ῥώμης. Βλ. Βλ. Φειδᾶς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α΄*, ὁ.π., σ. 283.

ἐμποδίσει νὰ παρουσιάσουν μία ἐνιαία θεολογία καὶ πολιτικὴ καὶ θὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴν παρακμὴ καὶ τὴ σταδιακὴ ἐξαφάνιση ἀπὸ τὸ προσκῆνιο.

3. Παρὰ ὅμως τὴν παρακμὴ καὶ τὴ σταδιακὴ ἐξαφάνιση τοῦ Ἀρειανισμοῦ, αὐτὸς θὰ κληροδοτήσῃ καὶ στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τὸ «φιλόνηκον φρόνημά» του. Ἡ πολιτικοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καθ' ὅλη τὴν πεντηκονταετία τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων θὰ φέρει στὸ προσκῆνιο κάποιες, καλὰ κρυμμένες στὸ ἐκκλησιαστικὸ ὑποσυνείδητο, ἐκκλησιαστικοπολιτικὲς φιλοδοξίες καὶ θεολογικὲς διαφορὲς, οἱ ὁποῖες θὰ ὀδηγήσουν πολλὲς φορὲς στὴ χρῆση βίαιων πρακτικῶν κατὰ τὴ διάρκειά συνόδων, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπικράτηση συγκεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν πολιτικῶν ἢ θεολογικῶν ἀπόψεων.

4. Τὸ θετικὸ γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ὅτι ποτὲ δὲν ἐνσωμάτωσε τὴ χρῆση βίαιων πρακτικῶν καὶ τοῦ «φιλονείκου φρονήματος» στὴ συνοδικὴ τῆς αὐτοσυνειδησία. Οἱ περιπτώσεις βίας στὸ συνοδικὸ θεσμὸ τῆς ἀποτελοῦν ἐξαιρέσεις ποὺ ἐπιβεβαιώνουν τὸν κανόνα ὅτι ἡ συνοδικὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας λειτουργεῖ πάντοτε «ἐκ κοινῆς γνώμης». Γι' αὐτὸ καὶ κάθε φορὰ ποὺ τὸ «φιλόνηκον φρόνημα» κάνει τὴν ἐμφάνισή του στὸν συνοδικὸ θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἐκκλησία λειτουργεῖ αὐτοκαθαρικὰ καὶ αὐτοθεραπευτικὰ, ἐξαλείφοντας κάθε προσπάθεια νοθεύσεως τῆς συνοδικῆς τῆς αὐτοσυνειδησίας.

SUMMARY

The “controversial spirit” as a distortion of the synodic institution of the Church

By Nektarios Koutsouroumpas, *PhD in Theology*
National and Kapodistrian University of Athens

The synodic institution of the Church is the expression of Eucharistic and dogmatic unity as well as love among its members. In this institution, there is no place for violence and controversy, even in case of a heresy. This policy will be applied during the first three centuries of the Church's

life, independent of both ecclesiastical and state politics concerning its unity. In the fourth century, however, due to the outbreak and the long-term prevalence of Arianism, violence and the "controversial spirit" to the synodic self-awareness of the Church is appearing especially after the First Ecumenical Council, when Church and State start standing shoulder to shoulder with each other. The Caesaropapic policy of the Arians will lead to the transformation of any theological contradiction in Church to political disputation and the use of violent practices, both against their rivals and to each other, is taken place. This "controversial spirit" will be inherited from Arianism to the Orthodox Church, but it will never be incorporated into its synodic self-consciousness, and as a result these exceptions merely confirm the fact that the church's synodic consciousness always works "in common opinion". Church, eventually, operates self-cleansingly and self-healingly, eliminating any attempt to distort its synodic self-consciousness.